

> Retouradres Postbus 20701 2500 ES Den Haag

de Voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal
Plein 2
2511 CR Den Haag

Ministerie van Defensie

Plein 4
MPC 58 B
Postbus 20701
2500 ES Den Haag
www.defensie.nl

Datum 5 april 2012
Betreft Canadees rapport over de F-35

Onze referentie

BS2012012165

Afschrift aan

de Voorzitter van de Eerste
Kamer der Staten-Generaal
Binnenhof 22
2513 AA Den Haag

*Bij beantwoording datum,
onze referentie en betreft
vermelden.*

Tijdens het algemeen overleg over het project Vervanging F-16 van 8 februari jl. (Kamerstuk 26 488, nr. 282) heb ik toegezegd de Kamer snel te informeren wanneer zich aandachttrekkend nieuws zou voordoen over de F-35. Zo heb ik u op 30 maart jl. geïnformeerd over nieuwe Amerikaanse financiële informatie over het F-35 programma (kenmerk 2012011524).

Op 3 april jl. heeft de Canadese *Auditor General*, een functionaris wiens bevoegdheden vergelijkbaar zijn met die van de Algemene Rekenkamer (AR) in Nederland, een onderzoek gepubliceerd over de achtergronden van de voorgenomen aanschaf van de F-35 door Canada. Met deze brief informeer ik u over dit onderzoek en over de reactie van de Canadese regering.

Rapport Canadese Auditor General

Bij de Canadese overheid zijn drie ministeries betrokken bij de F-35 aanschaf. Het ministerie van Defensie (*National Defence*) bereidt de vervanging van de huidige jachtvliegtuigen voor, formuleert de behoefte en coördineert de Canadese deelneming aan het JSF-ontwikkelingsprogramma. Het ministerie van Openbare Werken en Overheidsdiensten (*Public Works and Government Services Canada*) is verantwoordelijk voor de uitvoering van overheidsinvesteringen, en het ministerie van Industrie (*Industry Canada*) houdt zich bezig met de inschakeling van het bedrijfsleven.

De bevindingen van de *Auditor General* betreffen de volgende punten:

- De Canadese overheid (Defensie en *Industry Canada*) is er goed in geslaagd het bedrijfsleven te betrekken bij het F-35 programma.
- De besluitvorming door het ministerie van Defensie over de aanschaf van de F-35 vertoonde grote tekortkomingen. Belangrijke voorbereidende besluiten zijn genomen zonder de vereiste toestemming en de benodigde documentatie was niet volledig of ontbrak.
- Het ministerie van Openbare Werken heeft zijn verantwoordelijkheden niet waargemaakt. Dit ministerie, dat door Defensie pas in een laat

stadium is betrokken, is akkoord gegaan met een aanschafbesluit zonder concurrentiestelling terwijl de benodigde documentatie ontbrak en de noodzakelijke analyses niet waren gemaakt. Tegen de tijd dat dit ministerie werd ingeschakeld was Canada reeds dermate nauw betrokken bij de F-35 dat van een eerlijke concurrentiestelling geen sprake meer kon zijn.

- Het ministerie van Defensie heeft tijdens het besluitvormingsproces de besluitvormers onvoldoende geïnformeerd. In de verstrekte documentatie werden risico's stelselmatig genegeerd. Ook heeft Defensie het parlement onvoldoende geïnformeerd.
- Het ministerie van Defensie onderschat de levensduurkosten van de F-35. De budgetten voor investeringen en voor exploitatie zijn vastgesteld op grond van onvolledige informatie.

De *Auditor General* doet de aanbeveling dat de Canadese regering zo snel mogelijk een goed onderbouwde schatting van de levensduurkosten opstelt en deze schatting bovendien regelmatig actualiseert.

Reactie Canadese regering

De Canadese regering aanvaardt de meeste conclusies van dit kritische rapport en neemt de aanbeveling van de *Auditor General* over. Zij neemt echter afstand van de uitspraken dat onzorgvuldig zou zijn gehandeld. Verder heeft de Canadese regering een aantal maatregelen aangekondigd:

- Het investeringsbudget van 9 miljard Canadese dollar (ongeveer € 6,8 miljard) wordt bevroren.
- Het ministerie van Openbare Werken krijgt een nieuw 'F-35 secretariaat' dat verantwoordelijk wordt voor de coördinatie van de vervanging van de CF-18. Dit secretariaat komt onder toezicht van een comité van onderministers.
- Het ministerie van Defensie zal door tussenkomst van het F-35 secretariaat voortaan jaarlijks een voortgangsrapportage aan het parlement sturen. Deze rapportage zal worden verzonden binnen 60 dagen na ontvangst van de financiële informatie van het Amerikaanse *JSF Program Office*.
- Het ministerie van Defensie zal opties blijven onderzoeken voor de Canadese capaciteit aan jachtvliegtuigen.
- Voorafgaand aan een aanschafbesluit zal het Canadese ministerie van Financiën een onafhankelijk onderzoek laten uitvoeren naar de door Defensie gehanteerde aannames voor de investerings- en exploitatiekosten van de F-35. Dit onderzoek zal openbaar worden.
- Het ministerie van Financiën zal voorafgaand aan een aanschafbesluit zelf ook onderzoek doen naar de geschatte investerings- en exploitatiekosten, en zal tevens controleren dat de aanschafprocedures goed worden nageleefd.
- *Industry Canada* zal blijven proberen het Canadese bedrijfsleven zoveel mogelijk bij de instandhouding van de F-35 te betrekken en zal hierover het parlement regelmatig informeren.

De Canadese regering zal geen contract tekenen over de aanschaf van nieuwe jachtvliegtuigen voordat de genoemde maatregelen zijn uitgevoerd en de ontwikkeling van het toestel voldoende is gevorderd.

Ministerie van Defensie

Datum

Onze referentie
BS2012012165

Verschillen tussen Canada en Nederland

Het deze week verschenen rapport van de *Auditor General* is het eerste gedetailleerde onderzoek naar de Canadese besluitvorming en de voorbereiding daarvan. In Nederland gelden de procedures van het Defensie Materieel Proces (DMP) waarbij ook andere departementen worden betrokken. Het DMP heeft tot doel niet alleen de ambtelijke en politieke leiding van Defensie, maar ook de Tweede Kamer goed te informeren over voortgang van materieelprojecten. Verder ontvangt de Kamer sinds 2003 een jaarrapportage van het project Vervanging F-16 in het kader van de Regeling grote projecten. De auditdiensten van Defensie en EL&I voeren een audit uit van deze jaarrapportage. Daarnaast doet de AR al enkele jaren onderzoek naar de vervanging van de F-16. De AR publiceert daarover sinds 2005 jaarlijks een monitoringrapport en heeft daarvoor toegang tot vrijwel alle informatie waarover Defensie beschikt. Het meest recente monitoringrapport van de AR is op 3 april jl. verschenen.

Ten slotte wijs ik erop dat het rapport van de Canadese *Auditor General* zich uitsluitend richt op de wijze waarop de Canadese overheid besluiten heeft genomen over de vervanging van jachtvliegtuigen. Het F-35 programma als geheel of de eigenschappen van het toestel waren geen onderwerp van het rapport.

DE MINISTER VAN DEFENSIE

drs. J.S.J. Hillen

Ministerie van Defensie

Datum

Onze referentie
BS2012012165